

Powstanie Wielkopolskie wyszewki

| O codziennym
życiu powstańców |

Tekst i opracowanie graficzne: Jarosław Gryguć

W projekcie wykorzystano fotografie ze zbiorów:
FB/Wojska Wielkopolskie, CYRYL - Cyfrowe Repozytorium Lokalne
oraz ze zbiorów prywatnych

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

niepodległa

Dofinansowano ze środków
Biura „Niepodległa” w ramach
Programu Dotacyjnego
„Niepodległa”

 CC BY 3.0 PL

MIEJSKI
OŚRODEK
KULTURY
W GNIEŹNIE

www.mok.gniezno.pl

 MOKgniezno
 mokgniezno

Wyposażenie osobiste

czapka

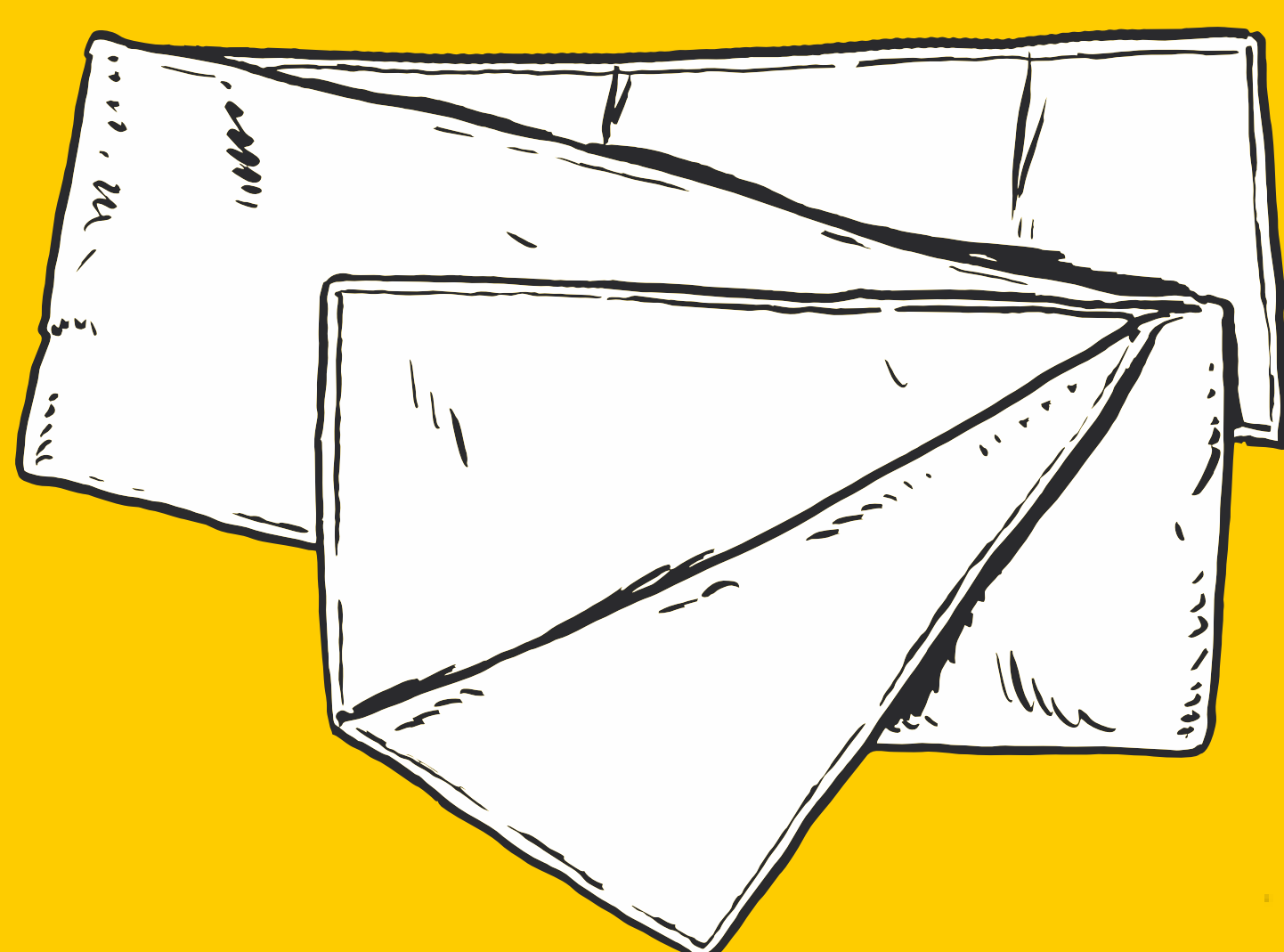
para zarękawek
lub rękawic

chustka

koszula

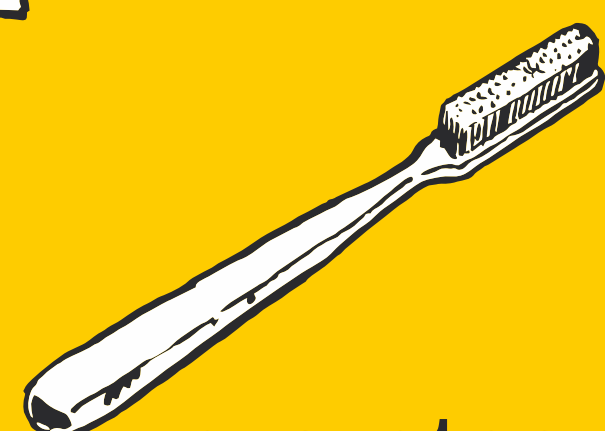
szalik lub kominiarka

grzebień

proszek
do zębów

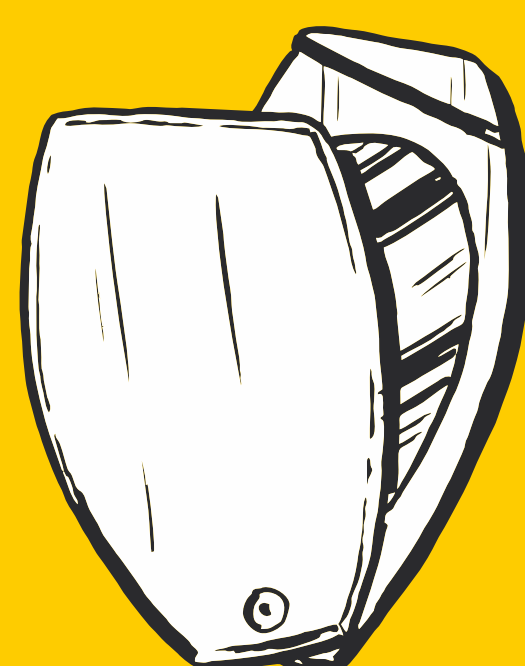
szczoteczka
do zębów

brzytwa

oselka

lusterko

mydło

szczotka

para onuc
lub skarpet

zapasowe buty

menażka

płaszcz

PLECAK
(i jego zawartość)

worek na maszt
i śledzie do namiotu

zestaw
do cerowania

zestaw do czyszczenia
karabinu

wosk do konserwacji
wyposażenia ze skóry

garnuszek

chlebak

manierka

suchary

konserwa
mięsna

woreczek
na sól

dwie puszki kawy

puszka
smalcu

„niezbędnik”

Nieśmiertelnik.

Płytki z danymi żołnierza, pomagające w jego identyfikacji w razie śmierci bądź zranienia, upowszechniły się w armiach na początku XX wieku. W oddziałach wielkopolskich stosowano nieśmiertelniki blaszane, jedno lub dwuczęściowe. W razie śmierci na polu walki oddziały zbierające zabitych zabierały połowę nieśmiertelnika (zazwyczaj odsyłaną rodzinie poległego), a drugą połowę grzebano razem z ciałem, by nawet po latach, w przypadku ekshumacji, możliwa była identyfikacja pochowanego żołnierza.

W okopach i w polu

◀ „Celem szerzenia oświaty wśród żołnierzy i udzielania im pożytecznej rozrywki poza służbą” przy Dowództwie Głównym powstania została założona Sekcja Naukowa, która zajmowała się m.in. prowadzeniem bibliotek dla żołnierzy. Jak widać na zdjęciu, okazję do poczytania można było znaleźć nawet na stanowisku ciężkiego karabinu maszynowego.

◀ Aby sprostać zapotrzebowaniu na tysiące książek dla powstańców, w Wielkanoc 1919 roku, zorganizowano wśród ludności wielką kwestę książek. Na zdjęciu żołnierze odbierający ofiarowane woluminy z jednego z punktów zbiórki.

▲ Okopy drugim domem. Żołnierze Wojsk Wielkopolskich na froncie północnym Powstania Wielkopolskiego, przed ziemianką nazwaną „Willa Dowbor Muśnicki”.

◀ Gdy okoliczności pozwalały, można było na chwilę zamienić pole walki na pracę w polu. Trzech żołnierzy Wojsk Wielkopolskich pomaga rolnikom podczas sianokosów latem 1919 roku.

Higiena (nie tylko) osobista

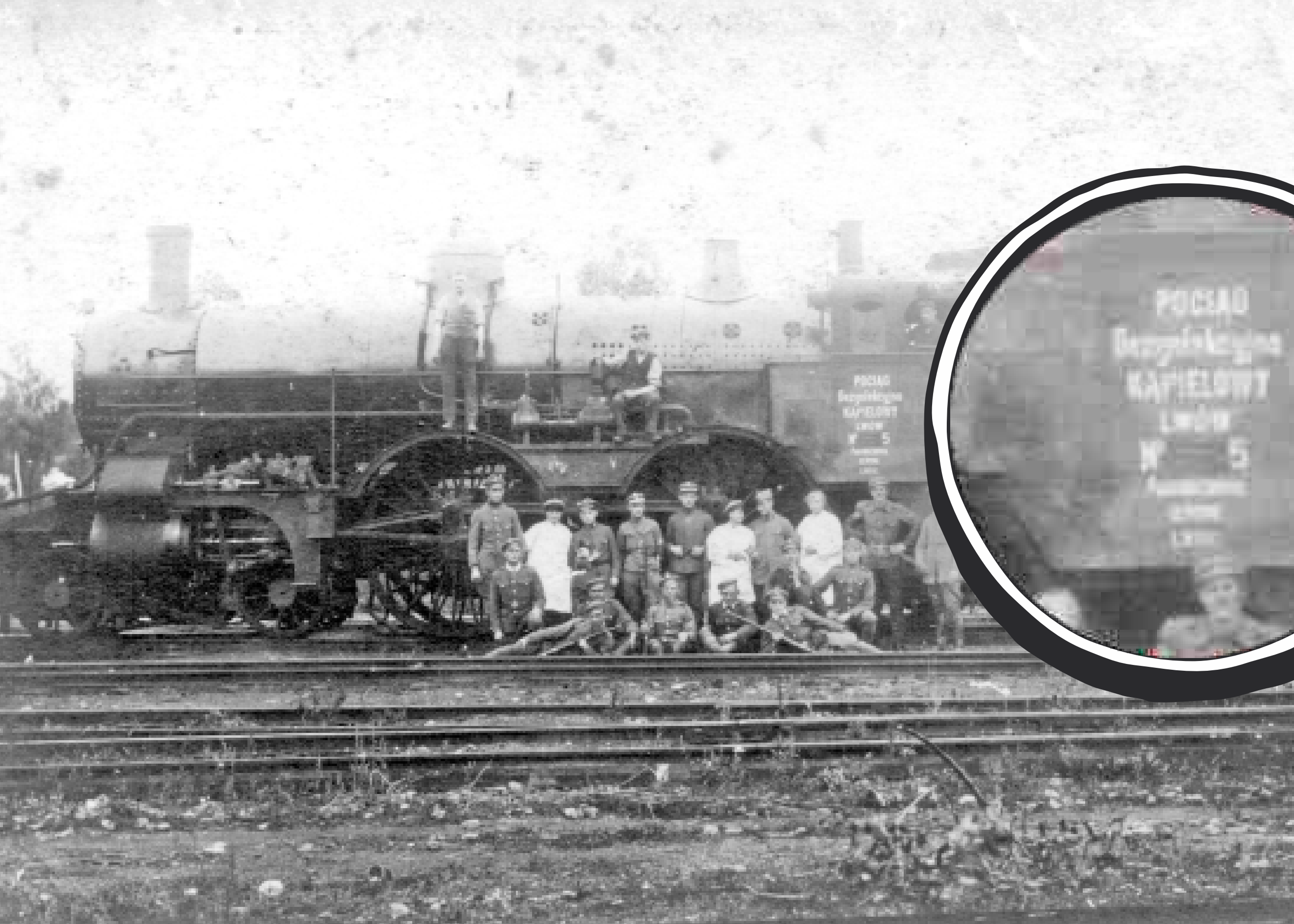

▲ „Zakład” fryzjerski dowcipnie zaaranżowany przez powstańców na potrzeby pamiątkowego zdjęcia.

◀ Polowy zakład fryzjerski w I batalionie saperów wielkopolskich latem 1919 roku.

▶ Dobrze jest zażyć kąpieli, szczególnie podczas upału. A gdy jest się ułanem, wtedy najlepiej razem ze swoim koniem. Ułani z 1. pułku ułanów wielkopolskich sfotografowani podczas pławienia koni w jeziorze. Niektórzy w stroju daleko odbiegającym od regulaminowego.

◀ Ogromnym problemem sanitarnym podczas I wojny światowej stała się epidemia tyfusu – groźnej choroby zakaźnej roznoszonej przez wszy. Była ona szczególnie dokuczliwa na wschodzie Europy – arenie wojny polsko-ukraińsko-rosyjskiej. Aby zaradzić niebezpieczeństwu wojsko zorganizowało i wysłało na front kilka specjalnych pociągów dezynfekcyjno-kąpielowych składających się z kilkunastu wagonów o zróżnicowanych funkcjach, m.in.: wagonu do oczyszczania ubrań z wszy, rozbieralni i fryzjerni, wagonu z prysznicami, ubieralni, magazynów na bieliznę czystą i brudną, pralni, suszarni, prasowni, szwalni oraz wagonów mieszkalnych dla personelu. Pociąg potrafił obsłużyć dziennie do 800 żołnierzy.

Opieka medyczna #1

► Pracownice Składnicy Sanitarnej kompletują wyposażenie tornistrów sanitarnych i apteczek. Za organizowanie i utrzymanie działającego na rzecz powstańców zaplecza sanitarno-medycznego odpowiedzialne były głównie kobiety.

▲ Pacjenci jednego ze szpitali wojskowych pozują do zdjęcia wraz z opiekującą się nimi siostrą. Zwraca uwagę charakterystyczny, pasiasty wzór wojskowych piżam szpitalnych.

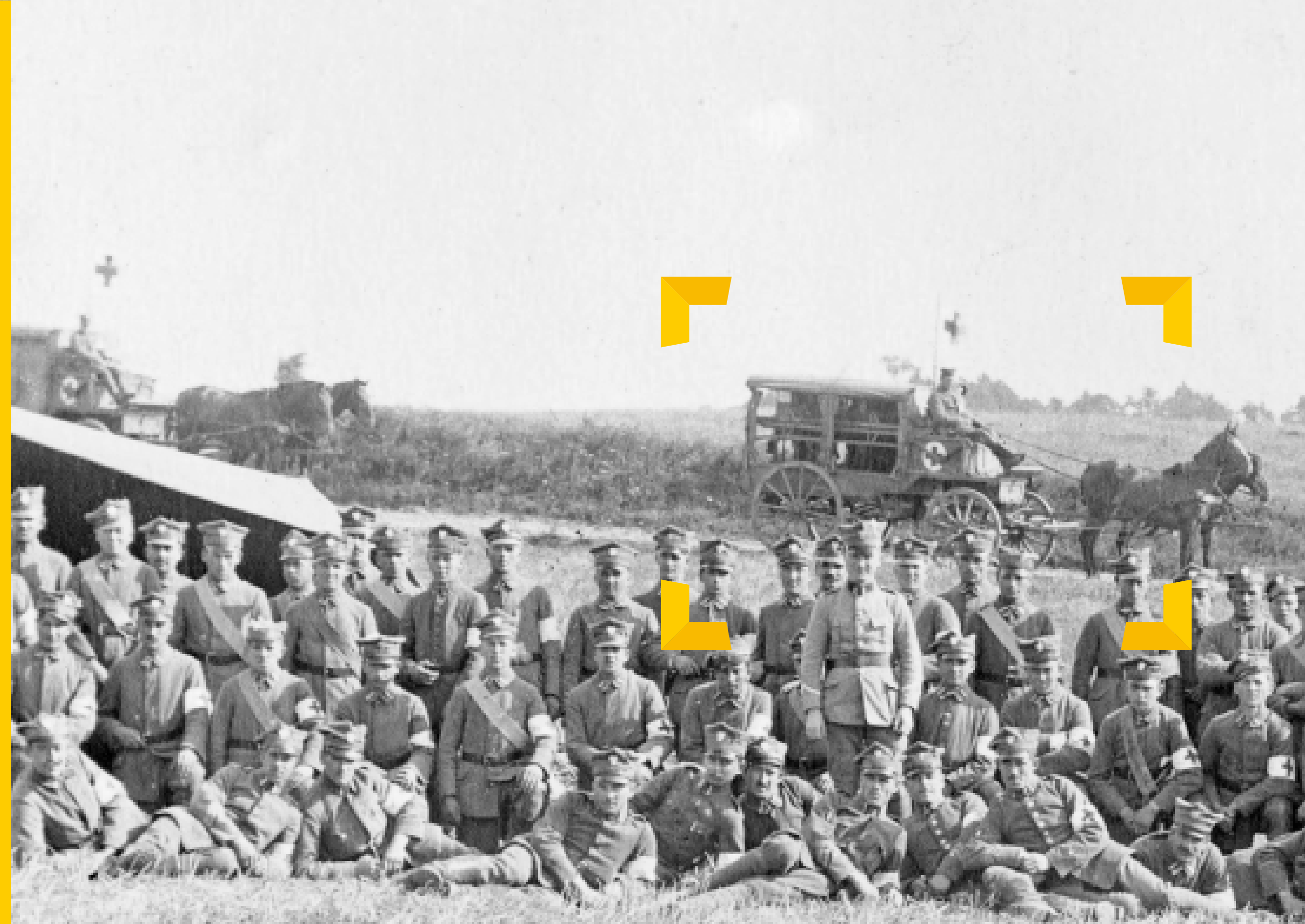
► Personel pociągu sanitarnego zorganizowanego w lipcu 1920 roku przez pracowników Uniwersytetu Poznańskiego oraz Poznański Czerwony Krzyż, którym przewożono rannych ze szpitali przyfrontowych do tych położonych w głębi kraju.

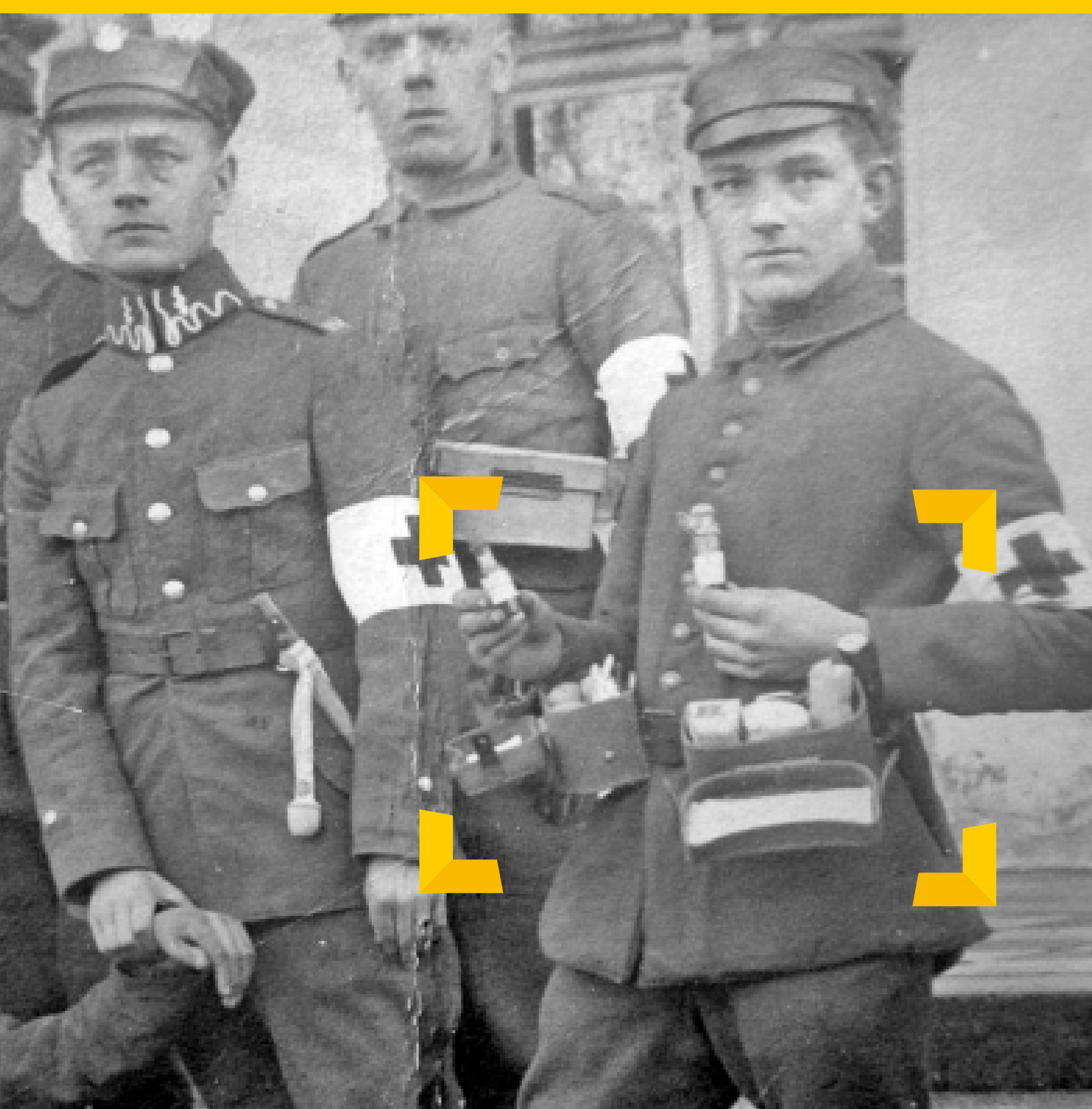

Opieka medyczna #2

▲ Wóz sanitarny model 1895, będący na wyposażeniu kompanii sanitarnych Armii Wielkopolskiej. Na jego wyposażeniu znajdowało się m.in.: ponad 50 rodzajów leków i substancji do ich sporządzania, cztery moździerze do ucierania, wagi recepturowe z odważnikami, stół operacyjny, instrumenty chirurgiczne wraz z urządzeniem do ich sterylizacji, dwa fartuchy, liczne materiały opatrunkowe, lampa spirytusowa, zapas materiałów piśmienniczych oraz całe mnóstwo łyżeczek, łopatek, ampułek, tubek, menzurek, butelek oraz szklanych, blaszanych i tekturowych pojemników. Wszystko rozmieszczone na półkach i w szufladkach w ściśle określonych miejscach.

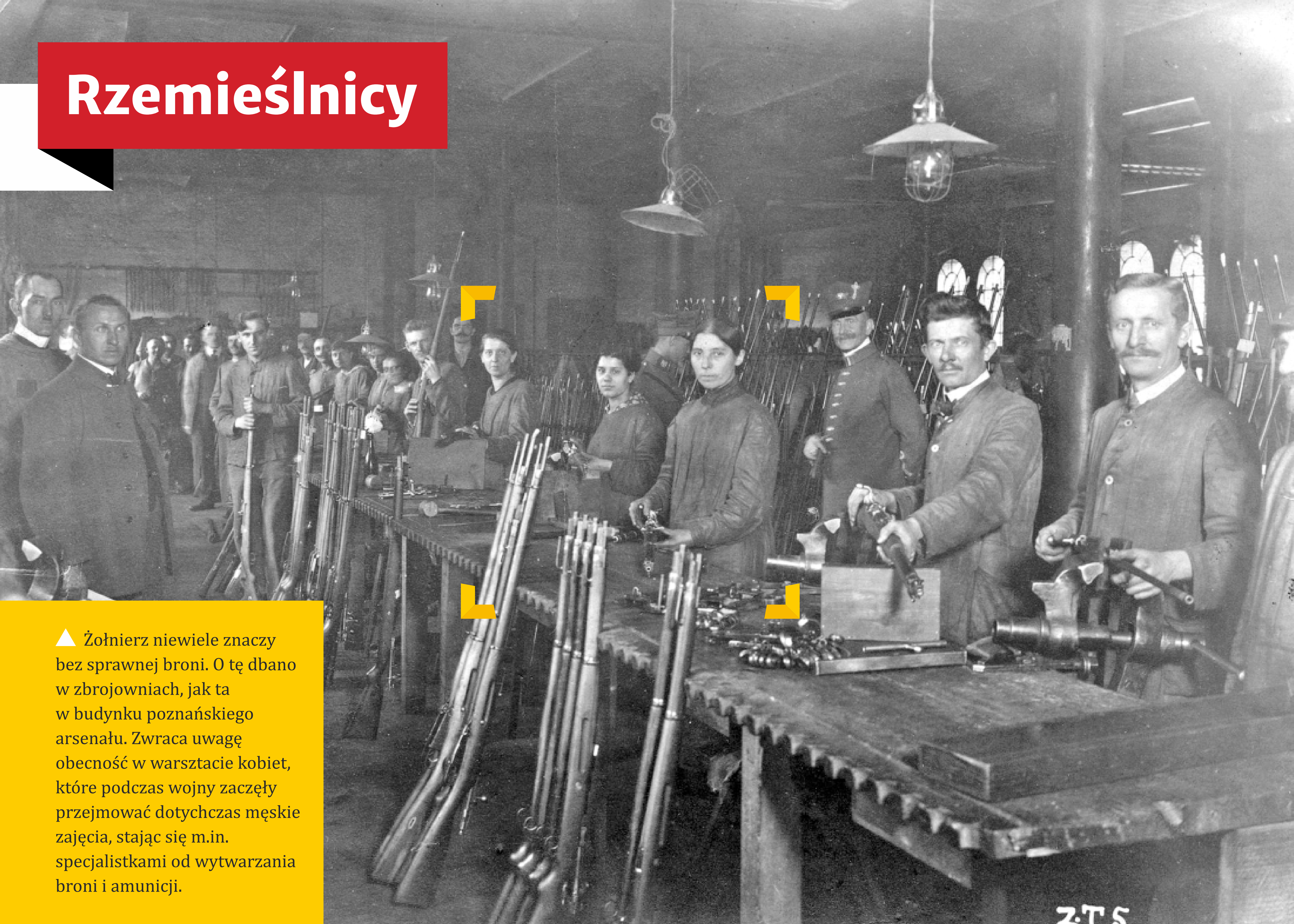
▲ Kolumna sanitarna podczas przejazdu. Widoczna konna karetka do przewożenia rannych.

◀ Sanitariusze na froncie wschodnim w 1920 roku. Widoczne wyróżniające ich białe opaski z czerwonym krzyżem oraz apteczki w postaci mocowanych do pasa starych ładownic karabinowych. Na każdą kompanię strzelców, czyli ok. 200 żołnierzy, przypadało dwóch sanitariuszy oraz sześciu tragarzy sanitarnych.

Rzemieślnicy

▲ Żołnierz niewiele znaczy bez sprawnej broni. O tę dbano w zbrojowniach, jak ta w budynku poznańskiego arsenału. Zwraca uwagę obecność w warsztacie kobiet, które podczas wojny zaczęły przejmować dotychczas męskie zajęcia, stając się m.in. specjalistkami od wytwarzania broni i amunicji.

► Dla dokonywania niezbędnych napraw butów i odzieży żołnierzy, każda kompania miała na etacie dwóch szewców oraz krawca.

Zdjęcie rekonstrukcyjne

▲ Zajęte 6 stycznia 1919 roku duże i dobrze wyposażone warsztaty lotnicze na Ławicy pozwoliły na stworzenie i utrzymanie przez Wojska Wielkopolskie silnych jednostek lotniczych. Mimo sporej liczby wysoko wykwalifikowanych majstrów lotniczych w Wielkopolsce, już w połowie stycznia zorganizowano w Ławicy szkołę warsztatową. W samym tylko 1920 r. placówkę opuściło 132 potrzebnych wojsku mechaników.

► Opieki fachowców wymagały nie tylko broń i wyposażenie żołnierzy. Uchwyceni przy pracy podkuwacze z 1. pułku ułanów wielkopolskich. Okolice Bobrujska, jesień 1919 roku.

Listy

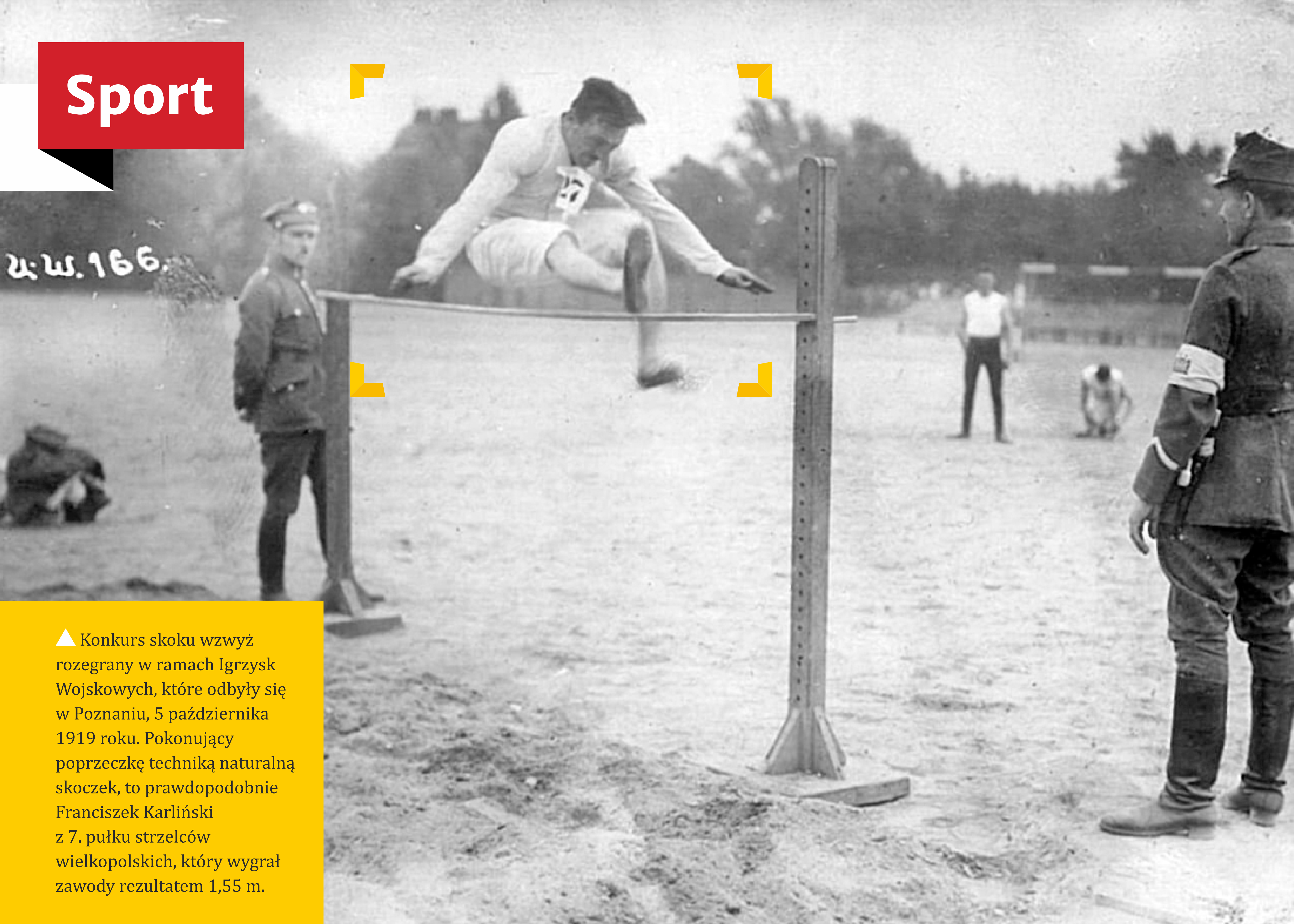
◀ Wiadomości pisano ołówkami, zwykłymi lub kopiowymi. W tych drugich ścieralny rdzeń nasączony był atramentem, a przed pisaniem wymagał zwilżenia, np. śliną. Zapis ołówkiem kopiowym – odwrotnie niż zwykłym, – był odporny na wytarcie gumką, jednak rozmywał się pod wpływem wilgoci.

▲ Jedyną formą kontaktu z bliskimi była dla żołnierzy możliwość wysłania co kilka tygodni kartki pocztowej lub listu. Skwapliwie z tych okazji korzystano. Na klatkach filmu nakręconego podczas wojny polsko-bolszewickiej uwieczniono, jak wszyscy członkowie odpoczywającego oddziału piszą wiadomości, które chwilę później zostaną zebrane i przekazane do wysyłki.

▶ ▼ Trzy kartki pocztowe wysłane do rodziny powstańca Włodzimierza Miklaszewskiego. W dwóch pierwszych, z 9 stycznia 1919 roku oraz 28 stycznia 1919 roku, Włodzimierz zdaje rodzicom relację ze swojego udziału w powstaniu. W trzeciej, z 1 marca 1919 roku, państwo Miklaszewscy otrzymują tragiczną wiadomość o śmierci syna, który ranny zmarł w niemieckiej niewoli.

Włocham Rodzice! Pisma 28/1/19
Na razie niechaj przebie
w Poczcie ale długo już nie
potrzeba a wysłanie. Będę cię wien
Wrocławiu powołat do mi dnie
w Poczcie a stądka będzie po tem
przejdę ci do Wrocławia. Bieżcie mi
moje podnie wojenne do wyjeżdżaj
złoty prawobit. Właśnie na gła
nastaniek, to moje rzeczy na wyjeżdż
nie wysłane. Muszę ciś sam pisać
właśnie prawobit. Będę ciś opisać
właśnie mi nie odnieśli. Tylko
pisać ciś białym; z prawobit
właśnie ciś wojenne. Nie bę
o me sam. To bę ciś wysłane.

9/1/19.
Włocham Rodzice!
Wypisuję na wasze
dwa pierwsze listy
miałem do was
głównie potem
dalej a są jakie
był i tak
dnie wojenne.
Piszę ciś
o waszym
Włoch
Tx. 376.
Postkarte
Durch Eilboten
Expres.
Wrocław
Herrn
Ludwik Miklaszewski
Kostuchin
Kr. Wrocław 7 Polen
DEUTSCHES REICH
3.1.19.10-11N
3.1.19.5-6N
3.1.19.5-6N

▲ Konkurs skoku wzwyż rozegrany w ramach Igrzysk Wojskowych, które odbyły się w Poznaniu, 5 października 1919 roku. Pokonujący poprzeczkę techniką naturalną skoczek, to prawdopodobnie Franciszek Karliński z 7. pułku strzelców wielkopolskich, który wygrał zawody rezultatem 1,55 m.

▲ Zmagania zapaśników w ramach zawodów sportowych zorganizowanych dla żołnierzy poznańskiego pułku garnizonowego, które rozegrano 23 października 1919 roku na Błoniach Grunwaldzkich.

► Dochód z Igrzysk Wojskowych, przeznaczono dla inwalidów oraz wdowy i sieroty po żołnierzach. Zwraca uwagę dobór konkurencji. Oprócz typowo lekkoatletycznych są też rzuty granatami ręcznymi do celu i „ciągnięcie linę”.

IGRZYSKA WOJSKOWE W POZNANIU.

Pod protektorem Najprzew. X. Prymasa Dalbora.
Dochód przeznaczony dla inwalidów, wdów i sierót wojsk.

ATLETYKA

W niedzielę, dnia 5. października 1919 r.
na placu za koszarami Ułanów (przyst. tramwaju nr. 6).

O godz. 8.30 przedpoł.: przedboje.

O godz. 1. popoł.: walki rozstrzygające.

1. biegi na 100 m., 800 m., 1500 m. i biegi rozstawnie 500 m.
2. rzuty dyskiem, oszczepem, kulą i kamieniem.
3. skoki w dal, w wyż i o tyczce.
4. ciągnięcie linę.
5. rzucanie ręcznymi granatami do celów.
6. piłka nożna.

ORKIESTRA WOJSKOWA.

Wstępne: I. miejsce 10, II. miejsce 5, III. miejsce 2 mk.

Dla inwalidów wojskowych wstęp bezpłatny.

Komitet Prezydjalny dla Igrzysk Wojskow.

► Mecz piłki nożnej rozegrany 3 maja 1920 roku, pomiędzy reprezentacjami II i III batalionu 1. pułku strzelców wielkopolskich, w ramach zawodów sportowych z okazji święta Konstytucji 3 maja.

Kuchnia

▲ Grupa wojskowych piekarzy, którzy zapozowali do zdjęcia pod szyldem „Wesołego Klubu Piekarzy Poznańskich”

► Żołnierze w trakcie przygotowywania posiłku. Ze świeżego mięsa, gdyż widoczna na zdjęciu krowa zapewne za chwilę wyląduje w kotłach kuchni polowej.

▲ Bardzo istotną kwestią dla każdej armii jest zaopatrzenie żołnierzy w żywność. Podczas Powstania Wielkopolskiego duża część związanych z tym obowiązków przypadła kobietom, które z niezwykłym zapałem i zaradnością prowadziły kuchnie polowe, gdzie posilali się strudzeni powstańcy. Na fotografii widzimy, że w miarę możliwości starano się nadać tym miejscom jak najbardziej cywilizowany charakter, zaopatrując je czasem nawet w tablice z menu.

▲ Kuchnia polowa nie zawsze oznaczała gotowanie w polu. Często funkcję tę pełniły kuchnie w domach znajdujących się w okolicy stacjonujących wojsk. Na zdjęciu członkinie Sokoła przyrządzające posiłek dla powstańców w Kcyni.

Rozrywka#1

▲ Pułki strzelców i ułanów posiadały swoje orkiestry, których zadaniem było uświetnianie muzycznym akompaniamentem uroczystości wojskowych. Ich skład był określony regulaminem. Dla pułków strzelców przewidziano następujące instrumenty: pikolinę, flet, 7 klarnetów, obój, fagot, 7 skrzydłówek, 5 trąbek, 4 waltornie, 2 eufonia, 3 puzony, 3 tuby i lirę. Skład orkiestry ułanów był o 12 instrumentów skromniejszy. Na zdjęciu orkiestra 3. pułku strzelców wielkopolskich.

▼ Zabawa taneczna żołnierzy 6. pułku strzelców wielkopolskich w parku pałacowym w Pawłowicach wiosną 1919 roku.

► Orkiestry wojskowe grały również koncerty dla szerokiej publiczności. Podczas niektórych zbierano pieniądze na ważne cele.

Resursa! Wielki koncert wojskowy

wykonany
przez orkiestrę 6. pułku strzelców WP.

pod batutą kapelmistrza p. Chmielewicza
odbędzie się

w niedzielę, d. 20. bm.,
o godzinie 4¹/₂ po południu.

W razie niepogody odbędzie się koncert na sali.

Ogród Zoologiczny

W poniedziałek 9. i wtorek 10. sierpnia r. b.
urządza

Orkiestra 68 p. p. (10 p. Strzelców Wielk.)

Wielkie smyczkowe koncerty

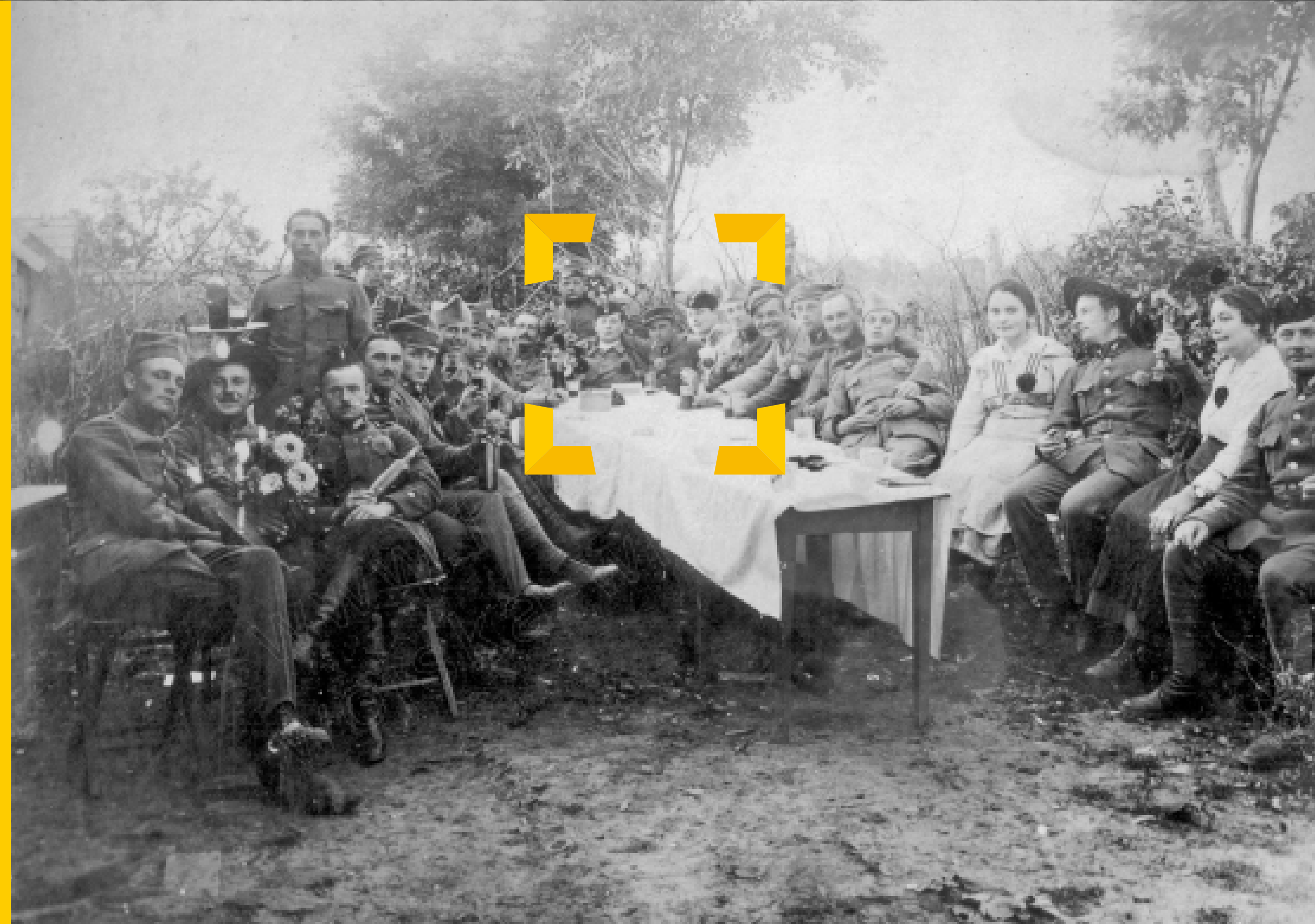
Czysty dochód przeznaczony na Armię Ochotn.
Początek o godz. 8. Kapelm. ppr. SZAŁ.

Rozrywka#2

▲ Żołnierze 5. pułku strzelców wielkopolskich grający w dupnika, popularną kiedyś grę polegającą na odgadywaniu, który z graczy jest autorem anonimowego klapsa.

► Lotnicy z III eskadry lotniczej polnej wielkopolskiej w trakcie imprezy integracyjnej latem 1919 roku. Przy końcu stołu można zauważyć trzech żołnierzy w odmiennych od reszty czapkach – to przedstawiciele francuskiej misji wojskowej pomagającej w szkoleniu polskich lotników.

◀ Frontowe przedstawienie kabaretowe, którego atrakcją jest „tancerka bosa”. Przebieranie się żołnierzy za kobiety podczas występów mających dostarczyć ukojenia i rozrywki w groźnych okolicznościach wojny było zwyczajem w wielu armiach.